

Integrirani program folklora u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Babić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:640610>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

IVA BABIĆ

ZAVRŠNI RAD

**INTEGRIRANI PROGRAM FOLKLORA U
USTANOVI RANOG I PREDŠKOLSKOG
ODGOJA I OBRAZOVANJA**

Zagreb, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Iva Babić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Integrirani program folkloru u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

MENTOR: v. pred., Josipa Kraljić

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FOLKLOR	2
2.1. Folklor u Hrvatskoj	4
2.2. Folklorne zone	4
2.2.1. Panonska zona	4
2.2.2. Dinarska zona	6
2.2.3. Jadranska zona	7
2.2.4. Alpska zona	9
3. DJEČJI FOLKLOR	11
3.1. Igra i folklor	12
3.1.1. Brojalica	12
3.1.2. Rugalica	14
3.1.3. Igre s pjevanjem	14
3.2. Glazba i folklor	17
3.2.1. Uspavanka	18
3.2.2. Dječji tradicijski instrumenti	18
4. INTEGRIRANI PROGRAM FOLKLORA U DV „LEPTIR“	20
4.1. Program završne priredbe skupine „Makovi“	28
5. ZAKLJUČAK	37
LITERATURA	38
Izjava o samostalnoj izradi rada	40

SAŽETAK

Danas u svijetu svjedočimo postojanju mnogih naroda i njihovih kultura. Područje koje se bavi društvima i kulturama je etnologija. Svaki narod sa sobom nosi vrijednu kulturnu baštinu koja taj narod čini jedinstvenim. Kako bi tradicija jednog naroda opstala, društvo se služilo usmenom predajom. Svu materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu koju određeni narod posjeduje svrstavamo u područje folklor. To je vrlo dragocjeno područje kojemu pripada i dječji folklor.

Dječjem folkloru pripadaju uspavanke, brojalice, rugalice, zagonetke, igre s pjevanjem, plesovi, dječji instrumenti i igračke. Sve ono što je dijete nekada stvaralo, kao i odrasli za dijete, u svrhu igre i zabave, danas se oživljava u radu s djecom. Zadovoljstvo prilikom igara s pjevanjem ili izgovaranja brojlica je još uvijek prisutno kao i prije 30 godina, stoga vrijednost tradicijske dječje baštine je neprocjenjiva.

Folklor se može primijeniti kod svih dobnih uzrasta i u različite svrhe. Tako govorimo o glazbeno-plesno-scenskoj primjeni folkloru koja je danas najviše prisutna u vidu javnih nastupa, zabave i rekreacije. Bitan značaj folklor dobiva i u pedagoškom radu s djecom jer svojim tradicijskim elementima obogaćuje prirodan tijek djetetovog rasta i razvoja, stavljajući naglasak na kulturnu baštinu naroda čiji ga identitet određuje. Nadalje, predškolske ustanove trebaju težiti takvoj vrsti sadržaja, budući da se radi o njegovanju kulture i odgoju za očuvanje narodnog identiteta od ranih razdoblja.

Ključne riječi: *dijete, dječji folklor, folklor, predškolska ustanova, tradicija*

SUMMARY

Today in the world, we are witnessing the existence of many peoples and their cultures. An area that deals with societies and cultures is ethnology. Each nation carries with it a valuable cultural heritage that makes that nation unique. In order for the tradition of one people to survive, society used oral tradition. All material and intangible cultural heritage that certain people possess is classified in the area of folklore. It is a very valuable area to which children's folklore belongs.

Children's folklore includes lullabies, numbers, mockingbirds, puzzles, singing games, dances, children's instruments and toys. Everything that the child used to create, as well as the adults for the child, for the purpose of play and fun, is now being revived in working with children. Satisfaction with singing or counting games is still present as it was 30 years ago, so the value of traditional children's heritage is invaluable.

Folklore can be applied to all ages and for different purposes. Thus, we are talking about the musical-dance-stage application of folklore, which is most present today in the form of public performances, entertainment and recreation. Folklore also plays an important role in pedagogical work with children, as it enriches the traditional course of the child's growth and development with its traditional elements, emphasizing the cultural heritage of the people whose identity determines it. Furthermore, preschools should strive for this type of content, since it is about nurturing culture and nurturing to preserve national identity from an early age.

Key words: *child, children's folklore, folklore, preschool, tradition*

1. UVOD

Razdoblje djetinjstva nezamjenjivo je životno razdoblje u kojemu dijete stvara prve i najvažnije odnose sa bližom okolinom kao i pojam o pripadnosti zajednicama kao što su obitelj, vrtić i škola. U ljudskoj prirodi utkana je želja i potreba za pripadnošću i prihvaćenošću koju je vrlo važno uvažavati i njegovati već od samoga rođenja u prvoj djetetovoj zajednici- obitelji, ali isto tako obogaćivati kulturološkim elementima društva kojemu pojedinac pripada, a značajno određuju njegov identitet. Važnu ulogu u tome imaju ustanove ranog i predškolskog odgoja. Danas, ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djeci i njihovim roditeljima pružaju mogućnost izbora redovitih programa koji djecu usmjeravaju ka određenim područjima. Govorimo li o programu s pojačanim sadržajem engleskog ili njemačkog jezika, o integriranom sportskom programu ili možda onom sa pojačanim likovnim ili glazbenim, djeca se u svakom od navedenih programa razvijaju u svim područjima razvoja (tjelesni i psihomotorni razvoj, socioemocionalni razvoj i razvoj ličnosti, spoznajni razvoj, govor i komunikacija). Kada govorimo o integriranom programu folkloru ili tzv. etno programu u ustanovi ranog i predškolskog odgoja, prve asocijacije pri spomenu dječjeg folkloru su ples i pjesma. Kroz okvire dječjeg svijeta, folklor je splet igre i glazbe, spoj dviju zabavnih stvari u djetetovom životu kroz koje se ono slobodno izražava i zadovoljava svoju potrebu za zabavom. No, dječji folklor obuzima puno veće područje ljudskog djelovanja, stoga osim što pozitivno utječe na razvoj pojedinca u razdoblju djetinjstva, utječe i na širu zajednicu kojoj pripada, prenošenjem tradicijske i kulturne baštine područja u kojem živi, s generacije na generaciju, tako održavajući vlastiti i narodni identitet.

2. FOLKLOR

Folklor, prema engleskoj riječi *folk* što znači narod i *lore* što znači nauk, naziv je za različite umjetničke aspekte tradicijske kulture. Folklor je zajedničko ime za tradicijske (usmene) oblike književnosti, glazbe, plesova, dramskog i likovnog stvaranja. Postanak pojma folklor vezan je s europskim romantizmom i njegovom orijentacijom prema starim nacionalnim tradicijama. Pojam *folklor* je prvi upotrijebio William Thoms 1864. godine.¹

Budući da je folklor nastao u narodu kao rezultat međusobne komunikacije ljudi, „gdje svatko svakog pozna“, folklor se može definirati i kao stvaralaštvom ljudskih grupa koje ga prenose i stvaraju te podržavaju odobravanjem umjetničkih folklornih djela. (Rihtman-Auguštin, 1978) Ne postoje sumnje da je folklor bitna pojava promatrajući ga kao bitnu značajku jednog naroda sa svojim širokim rasponom područja koja ga obogaćuju. Po njemu se jedan narod razlikuje od ostalih, ističe se specifičnom kulturom i običajima, njegujući svoj identitet generacijama kroz povijest.

Područje koje se bavi proučavanjem ljudskih društva i kulture, definirajući kulturu kao naučeni način života povijesno određenih društava i koja tim zajednicama daje njihov specifičan karakter nazivamo *etnologijom*. Jedan od predmeta proučavanja etnologije je i usmena književnost, narodna glazba i ples koje jednom rječju nazivamo folklorom.²

Folklorizam ili tzv. druga egzistencija folklor je moderni pristup folkloru koji tumači folklor kao način neposrednog umjetničkog komuniciranja među ljudima u manjim skupinama koji se odvija kao proces stvaranja u spontanom izravnom dodiru izvođača i publike. Osim narodne poezije, bajki, napjeva i plesova kao dio tradicijske baštine, prema takvom pristupu folklor čine i razne igre riječima, dječji stihovi, rugalice, anegdote itd.³

Folklor podrazumijeva dugu tradiciju koja se odnosi na kontinuiran i dugotrajan način ponašanja (najmanje 50 godina). Kada govorimo o materijalnoj baštini, tu svrstavamo sve ono što je čovjek izradio pomoću svoga znanja i umijeća kao što je primje-

¹ *Folklor*. Preuzeto s: <http://proleksis.lzmk.hr/21727/>, 2.6.2019.

² *Etnologija*. Preuzeto s: <http://proleksis.lzmk.hr/?s=etnologija>, 2.6.2019.

³ *Folklorizam*. Preuzeto s: <http://proleksis.lzmk.hr/21727/>, 2.6.2019.

rice narodna nošnja ili čipka. No, umijeće izrade- šivanje, pripada nematerijalnoj tradicijskoj baštini kao i ostale vještine i znanja vezana za tradicijsku kulturu. U nematerijalnu kulturnu baštinu također svrstavamo narodni ples, pjesmu i glazbu, dječje igre... (Knežević, n.d.) Bogata kulturna baština godinama prikupljana zahtjeva svojevrsnu “ pohranu“, sigurnost očuvanja takvih djela uključujući materijalnu i nematerijalnu baštinu.

Istraživanjem interdisciplinarnih područja folkloru i ujedno očuvanjem istih bavi se folkloristika. *Folkloristika* je znanost o folkloru, a suvremeno shvaćanje folkloru kao posebnoga znakovnog sustava temelji se i na semiotici. Početci folkloru kao znanosti seže u doba predromantizma i romantizma (druga pol. XVIII. i prva pol. XIX. st.). U Hrvatskoj sustavno zapisivanje i istraživanje folkloru započinje u XIX. st. u okrilju Akademije, a osobito se intenzivira od osnutka Instituta za etnologiju i folkloristiku (ranije Instituta za nar. umjetnost) u Zagrebu od 1948.⁴

O održavanju tradicijske kulture u Hrvatskoj svjedoče brojne smotre folkloru, kulturno-umjetnička društva iz raznih dijelova Hrvatske, dječje folklorne skupine, muzeji, šivači narodnih nošnji, izrađivači tradicionalnih glazbala, dječjih igračaka itd. Tradicijska kultura sa svojim bogatim sadržajem je aktualna i donosi višestruku dobrobit kako pojedincu, tako i široj zajednici. Gledajući bake kako po tradicijskom običaju pletu vunene *terluke*⁵ te ih poklanjaju svojim unukama za buduće useljenje nakon udaje, do priredbi folkloru dječjih skupina u osnovnim školama i predškolskim ustanovama, da se primijetiti kako tradicija još uvijek živi u tihim i skromnim domovima naših baka na selima kao u prijašnjim vremenima, ali i u užurbanim životima odraslih i djece na urbanim područjima. U svim manje ili više primjetnim oblicima tradicije, krije se podjednaka važnost. Tradicija je dio pojedinca, a pojedinac je dio nje.

⁴ *Folkloristika*. Preuzeto s: <http://proleksis.lzmk.hr/?s=folkloristika>, 2.6.2019.

⁵ *terluci* (tur. terlik) - vezom ukrašene lake ženske papuče koje se nose po kući/ obojci koji su se, navučeni na muške čarape, nosili ispod opanaka (Preuzeto s <https://jezikoslovac.com/word/sdtf> 28.8.2019.)

2.1. Folklor u Hrvatskoj

Na temu folkloru u Hrvatskoj može se mnogo reći. Hrvatska povijest zadužila je buduće generacije za bogatu tradicijsku kulturu koja se gradila pod raznim okolnostima. Uz brojne migracije, ratove, sociopolitičke promjene, geografske podjele, hrvatski se narod uspješno izborio za opstanak svoje tradicijske kulture te tako učvrstio svoj identitet.

Hrvatski folklor dijelimo na 4 folklorne zone: panonsku, dinarsku, jadransku i alpsku. (<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Svaka folklorna zona posebna je na svoj način i prepoznatljiva po poznatim narodnim plesovima, pjesmama i narodnoj nošnji. Upravo ta raznovrsnost obogaćuje i čini posebnim hrvatske krajeve.

2.2. Folklorne zone

2.2.1. Panonska zona

Slika 1. Panonska plesna zona (preuzeto s <http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Za panonsku zonu koja obuhvaća Bilogoru, Posavinu, Bosansku Posavinu, Turopolje, Slavoniju i Baranju karakteristično je plesanje *drmeša*⁶. Najčešća plesna formacija je *kolo*⁷, a glazbeni instrument tamburica. Ljudi koji su živjeli na tim područjima nisu živjeli u oskudici. Baveći se poljoprivrednim radom i živeći *od vlastite zemlje*, obitelji su živjele skladan život. Osim hrane, svojim radom na zemlji opskrbljivali su i materijal za odjeću; biljna vlakna lan i konoplja poslužili su im kao odjevni materijali. Muška i ženska odjeća se izrađivala bez krojenja. (<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Slika 2. Dječja slavonska narodna nošnja (preuzeto s <http://www.slavonski-rucni-rad.com/slavonski-rucni-rad/narodne-nosnje-tradicionalna-slavonska-odjeca/djecja-narodna-nosnja-komplet/>)

⁶ *drmeš*- plesanje uz izrazite vertikalne titraje; razlikujemo dvije vrste titraja: oštrije i blaže (Preuzeto s <http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php> 28.8.2019.)

⁷ *kolo*- skupni nar. ples u obliku zatvorena ili otvorena kruga; obično se izvodi uz pjesmu i pratnju nar. glazbala (Preuzeto s <https://www.hrleksikon.info/definicija/kolo.html> 28.8.2019.)

2.2.2. Dinarska zona

Slika 3. Dinarska plesna zona

(preuzeto s <http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Dinarsku zonu čini područje južno od rijeke Save gotovo do jadranske obale. Osim pretežito gorskog dijela Hrvatske, zona obuhvaća i dio Bosne i Hercegovine te gotovo cijelu Crnu Goru. Ljudi s tih područja pretežito su imali ovce koje su im bile glavni imetak jer su bile glavni izvor prehranjivanja uz ovčju vunu za odjeću. Odjeća je bila bogata nakitom i oružjem te svojevrsni pokazatelj bogatstva. Činjenica da su kao odjevni dio sa sobom nosili ono što smatraju vrijednošću i bogatstvom, ukazuje na nekadašnju prošlost sa nepostojanošću boravišta zbog pokretnog dobra i jedinog imetka koje je čovjek slijedio na pašnjacima. (<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>) Karakteristične formacije u plesu su otvorena i zatvorena kola koja nisu zbijena, dok se plesači drže za ramena, tkanice ili za dolje ispružene ruke. Plesači intenzivno vladaju plesnim prostorom uz česte visoke i snažne poskoke. Plesovi se na ovim područjima izvode bez instrumenata, a kada je u pitanju i glazbena pratnja tu su prisutne šargije, gusle i sl. (Ivančan, 1964)

Slika 4. Mladi u ličkoj narodnoj nošnji (preuzeto s <https://www.lica-online.com/licka-narodna-nosnja-nosi-se-s-ponosom/>)

2.2.3. Jadranska zona

Slika 5. Jadranska plesna zona
(<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Jadransku zonu čine svi otoci te uski obalni pojas od Rijeke do Boke Kotorske. Nešto više prema unutrašnjosti obuhvaća dio na sjeveru, jedan dio Like te Pelješac, pa sve prema obalnom zaleđu. (Ivančan, 1964) Ljudi su živjeli isključivo od onoga što su sami svojim radom stvorili, a od plodova zemlje su imali maslinu, smokvu i lozu. Ovca im je bila izvor hrane i vune za odjeću. (<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>) Nošnje su im bile lagane, a izgled sličan odjeći sredozemnih naroda. Kod plesova prisutne su formacije u parove bez jednoličnog rasporeda po krugu uz moguću odvojenost para. Dvije najvažnije karakteristike koje se vežu za stil plesanja su: prebiranje nogama pri plesu i individualne vrtnje. Prateća instrumenta je rijetka, a prepoznatljivi instrumenti spomenutih krajeva su mijeh i lijerica. (Ivančan, 1964)

Slika 6. Muška i ženska narodna nošnja sa otoka Raba (preuzeto s <http://selo.hr/nosnje-otoka/#!/prettyPhoto/4/>)

2.2.4. Alpska zona

Slika 7. Alpska plesna zona

(preuzeto s <http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Alpska zona obuhvaća krajeve oko Alpa: Sloveniju i rubne dijelove Hrvatske prema sjeveru- Istra, Hrvatsko zagorje, Prigorje, djelomično Međimurje, Podravina, Moslavina, Turopolje, Posavina itd. Iako je prisutna heterogenost u mentalitetu, načinu života i području na kojem borave, narodi alpske zone u narodnim plesovima imaju zajedničke karakteristike koje više-manje dolaze do izražaja. Plesači plešu u parovima koji su jednolično raspoređeni i tako tvore krug, a međusobno nisu čvrsto vezani jedan za drugoga. Smjer kretanja parova je obrnuto od smjera kretanja kazaljke na satu, a okretanje je u smjeru kretanja kazaljke na satu. Specifičnost alpskih područja je postojanje zapovjednika odnosno samostalnog plesača u sredini plesnog prostora koji je stajao ili plesao držeći štapić u ruci. Intenzivne vrtnje su povremena pojava u plesu, kao i rijetko udaranje rukama po nogama ili drugim dijelovima tijela. Glazbena pratnja nije zastupljena, ali kada se pojavljuje u pitanju su gudački instrumenti. (Ivančan, 1964)

Slika 8. Narodna nošnja iz Hrvatskog zagorja, okolica Varaždina (preuzeto s <http://www.pirn.hr/hrvatsko-zagorje-okolica-vara%C5%BEina,-jal%C5%BEabet>)

3. DJEČJI FOLKLOR

„ Prvi značajniji zamah istraživanja različitih aspekata dječjeg folkloru i dječje tradicije i/ili dječje svakodnevice te folkloru za djecu i tradicije namijenjene djeci u Hrvatskoj intenzivira se 70-ih i 80-ih godina prošloga stoljeća, (...).“ (Marković, 2009, str. 258)

Kada govorimo o dječjem folkloru, bitnu ulogu u njegovu razvitku imala su djeca koja su ga stvarala i održala do današnjih dana, ali i odrasli koji su stvarali za njih. Rajković (1978) u svom istraživanju definira dječji folklor kao način međusobne dječje komunikacije čiji su kreatori i sukreatori sama djeca te ga dijeli od folkloru za djecu koji su stvorili odrasli za djecu. Stvaralaštvo odraslih namijenjeno djeci odnosno folklor za djecu dio je tradicijskog stvaralaštva koje se prenosilo s generacije na generaciju u odnosu odraslih i djece te tako obogaćivalo međusobnu komunikaciju i obilježilo faze dječjeg rasta i razvoja kao što su prvi koraci, glasanja i prve igre. (Duran, 1995) Tako možemo govoriti o uspavankama prisutnim u prvim mjesecima života, dječjim brojalicama, rugalicama, raznim igrama biranja, igrama s pjevanjem itd. (Knežević, n.d.) Sve navedeno je doista od velikog značaja za dijete, obilježilo je mnoga djetinjstva, ostavilo trag u kasnijim generacijama i tome svjedočimo sve do današnjih dana. Možemo ih nazvati kulturnim tvorevinama „ u kojima se djeca javljaju kao stvaraoci, posrednici i prenosioci. One pripadaju dječjem folkloru, dječjoj tradiciji, dječjoj subkulturi.“ (Duran, 1995, str. 28)

O tome postoji li razlika između dječjeg folkloru i dječje tradicije, prema Osorina (Duran, 1995) dječji folklor se tumači kao jezik dječje subkulture ili kao način objektivizacije dječje tradicije putem tradicijskih tekstova, igara, šala, “ strašnih priča“ te time omogućava lakši prijenos informacija, komunikaciju i regulaciju u dječjim djelatnostima. S druge strane, pod dječjom tradicijom smatra razna znanja igara i pravila, norme ponašanja, ustaljene oblike dijeljenja uloga u igri i ostale oblike dječjih aktivnosti te iskustva dječje grupe koja su usko povezana sa spolnim i dobnim karakteristikama psihičkog razvoja djece u kulturi u kojoj se socijaliziraju.

U svijetu odraslih, dječji folklor i dječja tradicija su gotovo iste pojave te ih se promatra kao dio narodne kulture. Budući da se dječja igra usko veže za dječji folklor i tradiciju, postavlja se pitanje je li igra općeljudskog ili specifično kulturnog karaktera te razvija li ona općeljudske ili kulturno specifične osobine u djece. (Duran, 1995)

3.1. Igra i folklor

Kada promatramo djecu u igri, često ih opisujemo kao vesela, razigrana, spontana i slobodna bića. Zbog tih osobina djeca su opstala i zadržala svoj *dječji identitet* u svijetu odraslih. Početci dječjeg folkloru vežu se upravo za dječju igru.

„ Stvaranje, održavanje, mijenjanje i prenošenje igara vid je stvaranja kulturnih proizvoda od strane djece, dakle oblik dječje kulture koji ona održavaju i prenose u okviru svoje tradicije. Uz igre se vezuju raznovrsne aktivnosti i iskustva dječjih grupa, dječja vjerovanja, materijalni predmeti koje djeca izrađuju i čuvaju, jezično stvaralaštvo itd., a koji imaju tendenciju ponavljanja iz generacije u generaciju.“ (Duran, 1995, str. 28)

Dječji folklor je opstao kao takav jer djeci pruža zabavu, a time zadovoljstvo i ugodu. Splet igre, glume, pjesme i plesa za djecu je od višestruke koristi. Ona se tako otvaraju za druge i uvažavaju ih, brže se socijaliziraju, rješavaju se svojih strahova od nastupanja pred većim brojem ljudi, stvaraju, maštaju, razvijaju svoje glazbene, plesne i stvaralačke sposobnosti itd.

3.1.1. Brojalica

Brojalice su obilježile bezbrižne dane vrtićkog razdoblja mnoge djece, podsjećaju na igre u kojima se igrači trebaju dijeliti na grupe, pa kako bi lakše i brže odabrali, izgovarala se određena brojalica. Često su brojalice besmislene ili zvuče kao da je netko nabacao niz riječi te od toga složio rimu. Neke smo naučili u krugu obitelji, a neke u vrtiću, no zanimljivo je kako se nekih još uvijek sjećamo i kako su duboko urezane u naše sjećanje. Bake i djedovi ih izgovaraju unucima, roditelji djeci, djeca djeci i tako se one prenose već dugi niz godina. U tome se pronalazi vrijednost dječje tradicije; sve do današnjih dana, djeca prihvaćaju brojalice kao dio njihovog svijeta igre i zabave, lako ih pamte i izgovaraju. Brojalicu možemo smatrati jednom vrstom dječje komunikacije koja povezuje djetetove govorne i glazbene sposobnosti.

Odgojiteljima u predškolskim ustanovama brojalice služe kao sredstvo kojim će dijete zainteresirati i uvesti ga u određenu aktivnost, ili će jednostavno poslužiti kao igra. Time brojalica postaje jednom vrstom komunikacije, glazbenogovornom komunikacijom odgojitelja i djeteta, a kasnije djeteta i djeteta. Brojalica razvija djetetove glazbene sposobnosti i vještine, osjećaj individualnosti i pripadnosti, samoaktivnosti, ali i

djetetove stvaralačke sposobnosti koje se ističu upravo pri stvaranju brojalice. (Jurišić i Sam Palmić, 2002)

„ Dijete u brojalici doživljava sebe u prostoru i vremenu i to ne samo u odnosu na ljude i stvari oko sebe, već u prostoru i vremenu same glazbe. Zbog toga brojalica u glazbenom smislu pomaže u razvijanju glazbenih sposobnosti, prvenstveno u razvoju osjećaja glazbenog ritma, glazbenog pamćenja i intonacije, odnosno glazbenog sluha. Brojalica je glazba metrike i ritma, odnosno pokreta, a djetetove su sve životne aktivnosti pokret prema naprijed.“ (Jurišić i Sam Palmić, 2002, str. 21)

U zapisima brojalica susrećemo različite vrste: govorena, pjevana, konkretna, besmislena i kombinirana brojalica. Međusobno se razlikuju po prisutnim određenim glazbenim elementima i vrsti sadržaja, a obje sastavnice od važnog su značaja u odgojno-glazbenom razvoju. Sve brojalice imaju određenu jezično- ritmičku strukturu koja se može razlikovati po glazbenoj strukturi kao što je to slučaj kod govorene i pjevane brojalice. Dakle, govorena brojalica se odvija na istoj zadanoj visini tona, stoga možemo govoriti o tzv. oglazbljenim brojalicama čiji se tonovi razlikuju u trajanju, jačini i boji. S druge strane postoje pjevane brojalice koje su glazbeno zaokružene melodijom ritmiziranih stihova sa minimalno dva visinom različita tona, pa tako govorimo o uglazbljenim brojalicama. Pjevane, kao i govorene brojalice poželjne su u početnom razvijanju glazbene percepcije zbog jednostavnije glazbene strukture nego li je to slučaj kod pjesama. (Jurišić i Sam Palmić, 2002)

Svaki odgojni cilj mora u sebi imati prostora za slobodno dječje stvaralaštvo u kojemu će dijete moći izraziti svoje emocionalno stanje te tako dokazati na koji način ono želi nešto postići. Primjer su besmislene brojalice koje su plod mašte i spontanih misli koje dijete privlače i navode ga da se i ono okuša u stvaranju svojih. Također, konkretne i kombinirane brojalice poželjne su u radu s djecom jer se kroz njih provlače odgojni i poučni elementi, svakodnevnne i djeci bliske situacije.

Može se zaključiti kako je brojalica kao glazbeni sadržaj sastavni dio glazbenih aktivnosti koje se provode u predškolskim ustanovama te kao takva ima za cilj ostvariti odgojno-obrazovne zadatke. Brojalicu možemo smjestiti u dječje aktivnosti slušanja, pjevanja, sviranja i aktivnostima pokreta u kojima dijete ujedno razvija svoju kreativnost; dijete prvi put sluša brojalicu, pjeva govorenu ili pjevanu brojalicu, instrumentalno prati brojalicu na ritmičkim i melodijskim udaraljka, pokretima prati mjeru i ritam brojalice. Brojalica nakon nekog vremena sa glazbene aktivnosti prela-

zi u igru i u tome je posebnost brojalice. Ona u potpunosti emocionalno i intelektualno zaokupi dijete mobilizirajući njegove glazbene sposobnosti i vještine. U radu s djecom može se koristiti i kao poticaj u primjerice nekim slušnim igrama, igrama uz pokret i u vokalizaciji, ali i kao uvod u neku novu brojalicu, pjesmu ili igru. (Jurišić i Sam Palmić, 2002)

Razmatrajući brojalicu kao sastavni dio djetinjstva, time i odgojno-obrazovnog sadržaja u predškolskim ustanovama, jasno je zašto je uvrštena među elemente dječjeg folklor. Mnogo je načina i područja u kojima se one koriste, a za dobrobit su djetetova razvoja u svim razvojnim aspektima. Generacijama prisutne i njegovane, imaju svoje mjesto u glazbenoj tradicijskoj baštini.

3.1.2. Rugalica

Svoje mjesto u svijetu dječje tradicijske baštine našle su i rugalice, kraći stihovi koji ukazuju na nekoga ili nešto sa ciljem ismijavanja ili iskazivanja nečega što je u određenoj situaciji loše ili nepoželjno. Vrlo poznata rugalica *Tužibaba Reza* prisutna je još uvijek i možemo ju čuti u konfliktnim situacijama među djecom kada se jedno dijete žali odrasloj osobi zato što mu je drugo dijete nešto napravilo. Zanimljivo je kako djeca iskazuju svoje nezadovoljstvo upravo putem rugalica, pa rugalice možemo nazvati jednom vrstom dječje komunikacije putem koje oni izražavaju trenutnu emociju i reaguju na njima svojstven dječji i spontani način. Rugalice također izazivaju kod djece smijeh i zadovoljstvo, pa ih često izgovaraju jedni drugima. Neke od rugalica s kojima sam se susrela su *Mali Ivek* („ Mali Ivek plače, popišal' je gaće, druga deca idu spat', Ivek ide gaće prat'! “) i *Matek, Matek* („ Matek, Matek golovrat, de su tvoje guske pure? Po livadi valda jure. A će zgubiš jenu puru, šibom dobiš buš po turu! “) dokumentirane u projektnoj knjizi odgojiteljica Mirjane Matovine i Ksenije Moler- Korbar, voditeljica etno- grupe u Dječjem vrtiću Leptir.

3.1.3. Igre s pjevanjem

Spoj igre i glazbe dobitna je kombinacija u radu s djecom i odraz ljepote dječjeg svijeta. Kada bi skupina odraslih igrala neku igru s pjevanjem, nakon nekog vremena vidjeli bi kako i odrasli počinje uživati, zanemarimo li strah od pjevanja ili javnog nastupa. Možemo onda pretpostaviti kako djeca uživaju u tome i s kakvom ozbiljnošću pristupaju kada im se dodijeli neka posebna uloga u igri s pjevanjem.

U pedagoškom radu s djecom igra podrazumijeva svojevrsno učenje, upijanje i spoznanju nečega. Stoga pojam učenja, u ovom slučaju određene pjesme, događa se spontano kroz igru i potpuno prirodno u kontaktu s drugom djecom, a dodamo li određene pokrete uz to, dijete brže i sa lakoćom upija.

„ Djeca ih prirodno pjevaju učeći ih po sluhu od druge djece ili odraslih. Ponekad će zapjevati samu pjesmu bez igranja, kao što i odgajatelj može s djecom u šetnji, ili čekajući ručak, zapjevati bilo koju pjesmu koju djeca znaju.“ (Gospodnetić, 2015a, str. 311)

Igre podrazumijevaju određena pravila koja su već od prije ustanovljena te održana generacijama sve do danas. Tako i u igrama s pjevanjem postoje određena pravila od onih jednostavnijih kao što je hodanje u kolu, ulaženje djece u kolo kada se u tekstu spomene njihovo ime, do onih složenijih kada djeca trebaju nešto pogađati ili stići na neko mjesto prije drugih. Već spomenuto uživanje u uloge jedna je od glavnih karakteristika igara s pjevanjem koje nazivamo dramatisacijom. (Gospodnetić, 2015a)

Kroz svoje djetinjstvo, u razdobljima ljetnih praznika, često puta bih se igrala sa djecom koja su pristigla iz raznih krajeva Hrvatske u Zagreb ili bih odlazila u Bosnu i Hercegovinu i u dalmatinske krajeve. Prilikom tih susreta susretala sam se sa nepoznatim ili pomalo čudnim jezičnim izrazima tijekom razgovora i igara. Također, igre koje smo igrali su bile većinom svima poznate, no ne baš tako mali broj puta dogodilo se da su neki dijelovi igre bili drugačiji ili je igra bila drugačije nazvana. Bilo mi je zanimljivo, a u tim godinama ponekad i smiješno kada bi čula neki drugi izraz (npr. igru skrivača djeca sa nekih područja Bosne i Hercegovine nazivaju *slipicom*).

Prema Knežević (Gospodnetić, 2015a) rezultat postojanja raznih varijanti iste igre je često prilagođavanje igara govornim i glazbenim značajkama svog kraja. Ta praksa preoblikovanja i mijenjanja sadržaja, sastavni je dio folklor te kao takav je opstao generacijama.

Zahvaljujući zapisivačima igara s pjevanjem, one su danas prisutne u pjesmaricama i pedagoškoj literaturi namijenjenoj obrazovanju učitelja i odgojitelja te se danas koriste u dječjim vrtićima i pomažu odgojiteljima u njihovom pedagoškom radu s djecom. Kvalitetan glazbeni sadržaj u dječjim vrtićima je danas nužno potreban zbog

sve većeg utjecaja modernih glazbenih sadržaja na djecu, čije su melodije studijski obrađene te naginju na pojedine glazbene žanrove primjerice techno glazbu, koja djeci ne pruža izvorne zvukove i kvalitetnu melodiju koju dijete u prvim godinama života upija s ciljem razvitka sluha u prirodnim ritmovima koji su ujedno prisutni svuda oko njih. Zato je potrebno djeci ponuditi ono što je njihovo, dječje i prirodno.

„ Djeci je cilj igara s pjevanjem stvaranje ozračja razdraganosti, neopterećenosti, ugođe, popunjavanje slobodnog vremena, pa i mi igramo s djecom te igre s istim ciljem s kojim bi ih igrala i djeca sama- da djeca budu okružena glazbom i da ih razveselimo.“ (Gospodnetić, 2015a, str. 313)

Budući da igre s pjevanjem zadovoljavaju dječju potrebu za zabavom, glazbom, pjevanjem i plesanjem, da se zaključiti kako je u provođenju takvih vrsta aktivnosti uloga odgojitelja vrlo važna. Odgojitelj postaje djeci suigračem, voditeljem i suradnikom u igri. Na taj način odgojitelj vjerno prenosi određenu igru koju dijete još nije igralo te tako obogaćuje djetetov fond igara za još jednu generacijama prisutnu i tradicijski vrijednu igru.

Prema Prvčić i Rister (Gospodnetić, 2015a), djeca već oko druge godine života počinju se igrati igrama pretvaranja, a oko pete godine prevladavaju igre s pravilima. Nakon što djeca usvoje pravila, ona se oslobađaju i počinju doista uživati u igrama. Stoga odgojitelj mora biti jasan i precizan u objašnjavanju i načinu prenošenja igara, uzimajući u obzir dob i broj djece u grupi.

Djeca uče oponašajući, pa tako i u ovom slučaju, djeca će oponašati odgojiteljevo pravilno pjevanje, ishodavanje metra, pokrete rukama u metru. Odgojiteljeve glazbene sposobnosti su bitne, ali i volja i želja kako bi dijete motiviralo na glazbu te razvilo glazbeni sluh, senzibilitet za ritam, metar te ostale glazbene elemente. (Gospodnetić, 2015a)

U folklornim plesovima, najčešća viđena plesna formacija je kolo. Kolo je često prisutno i u dječjim igrama s pjevanjem. Osim što omogućava skladno zajedničko kretanje pri kojem svatko svakoga može vidjeti, kolo sa sobom nosi jednu snažnu sociološku dimenziju ujedinjujući prisutne različitosti u kolu. Prilikom plesa u kolu se ne vrednuju nečije plesne ili glazbene sposobnosti jer su od davnina postojali manje ili više dobri pjevači i plesači. Zato su danas u radu s djecom poželjne igre s pjevanjem

koje se često puta izvode upravo u kolima; djeca se drže za ruke i stoje jedno pored drugoga time pokazujući spremnost na suradnju, tolerirajući jedni druge bez obzira na različitosti bilo kakve vrste. Uz prisutan sociološki aspekt razvoja, ples i pjesma koordiniraju dječje vokalne, ritmičke i plesne potencijale kroz estetski oblikovane i usklađene pokrete, potiču kreativnost i stvaralačko izražavanje, utvrđuju samopouzdanje i oplemenjuju djetetove emocije i duhovnost. (Knežević, n.d.)

3.2. Glazba i folklor

Sa glazbom se susrećemo vrlo rano, već u majčinoj utrobi fetus može reagirati na zvučne podražaje. Zvuk je neizostavan dio prirode i života, u čovjeku budi različite osjećaje i reakcije. Prema Čudina- Obradović (Dobrota, 2012) postoji devet faza razvoja glazbenih sposobnosti od kojih se prvih šest odnose na razdoblje predškole:

1. faza slušanja (0-6 mjeseci)
2. faza motoričke reakcije na glazbu (6-9 mjeseci)
3. faza prve glazbene reakcije (9-18 mjeseci)
4. faza prave glazbene reakcije (18 mjeseci- 3 godine)
5. faza imaginativne pjesme (3-4 godine)
6. faza razvoja ritma (5-6 godina).

Navedene faze bitne su u razvoju glazbene percepcije, razvoja sluha te je bitno kakvim ćemo glazbenim sadržajem ispuniti ta razdoblja. Kako već znamo, dijete osjeća glazbu i ona ga pokreće. Ima svojevrstu moć da smiri, ali i da probudi ljudski organizam “ gurajući ga naprijed“. U riznici dječjeg folkloru možemo susresti oba slučaja; dok uspavanke smiruju dijete, igre s pjevanjem i ples u kolu će ga probuditi i ubrzati puls te tako utjecati na njegovo raspoloženje.

„ Glazba može učiniti da prvobitno miran čovjek jednim motivom valcera odjednom bude naveden na ples, ne pod utjecajem ljepote glazbe, nego nervnih podražaja. Ona ljudima odvezuje noge, odnosno srce, kao i vino jezik.“ (Hanslick, 1977; Gospodnetić, 2015b, 120. str)

Dječji folklor otvara niz mogućnosti u vidu razvoja dječjih glazbenih potencijala, stoga možemo zaključiti kako uvođenje i njegovanje tradicijske kulture u ustanovama ranog i predškolskog odgoja nema jednosmjerni cilj održavanja davnih običaja u životima naših predaka, već obuhvaća šira područja ljudskog postojanja i djelovanja među kojima je i glazba.

3.2.1. Uspavanka

U prije navedenim prvim fazama, odnosno od faze slušanja do faze prve glazbene reakcije, roditelj i odgojitelji u izboru glazbenog sadržaja najčešće biraju dječje uspavanke koje sami pjevaju ili puštaju na kazetofonima, mobitelima itd. U prošlim vremenima kada tehnologija još nije dostignula današnju razinu, roditelji su djeci često pjevali uspavanke. Ljudski glas ima smirujući učinak i najbolji je instrument koji dijete u prvim mjesecima života može čuti. Stoga, uspavanke nose sa sobom jednu vrijednost, upravo zbog bliskog i izravnog obraćanja odraslog djetetu, ali i šire gledano, u prenošenju teksta i melodija uspavanki s generacije na generaciju. Danas, uspavanke opstaju zahvaljujući zabilješkama i dio su tradicijskog blaga koje svrstavamo u dječji folklor, točnije folklor za djecu. Pod utjecajem vremena tehnologije, sve češće ih susrećemo pohranjene u elektronskom obliku, izvođene uz pratnju instrumenata i studijski obrađene. U kojem god obliku prisutne, sa sobom nose dašak prijašnjih vremena kada su majke i bake svojim glasom uspavljivale djecu i unuke. Neke od uspavanki koje se i danas izvode povodom priredbi, raznih nastupa, čula sam u etno-grupi *Makovi: A-a-ač* („ A-a-ač, a-a-ačicu malu deklicu. A-a-ač. Išla mama f drač. Bu donesla sira i pogač. A-a-ač...“) i *Zibu, zibalka* („ Zibu, zibalka, ninu nihalka. Do se to zible? Dete malo s brega je opalo. Dedeka je zvalo.“).

3.2.2. Dječji tradicijski instrumenti

U dječjoj kulturnoj baštini pronalazimo vrlo vrijednu materijalnu baštinu a to su dječji tradicijski instrumenti koji se posebno ističu izgledom, materijalom od kojih su izrađeni, motivima i načinom sviranja. Neke od dječjih instrumenata su odrasli izrađivali za djecu kao što su klepetaljke i zujalke od drveta ili ljuske oraha, guslice od kukuruzovine, male dječje diplice, fučkalke od gline itd. Djeca su često sama znala izrađivati vlastite igračke, pa su tako nastajala svirala za jednokratnu upotrebu od

trstike, kore drveta ili lista nekog drveta, koja zapravo nisu imala osobitu glazbenu vrijednost. (<http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/>)

Slika 9. Dječje žveglice iz Zagorja (preuzeto s <http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/djecje1/>)

Slika 10. Guslice od kukuruzovin (preuzeto s <http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/kukuruzgusle/>)

Slika 11. Čegrtaljka

(preuzeto s <http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/cegrtaljka/>)

4. INTEGRIRANI PROGRAM FOLKLORA U DV „LEPTIR“

Kakav je slučaj u praksi ustanova ranog i predškolskog odgoja po pitanju provođenja tradicijskih elemenata kroz svakodnevni rad odgojitelja s djecom, imala sam priliku vidjeti u Dječjem vrtiću *Leptir* u Sesvetama za vrijeme stručno-pedagoške prakse. U odgojnoj skupini *Makovi* koju čine djeca u 4. i 5. godini života, od veljače ove pedagoške godine započelo je provođenje integriranog tradicijskog programa odgoja za prihvaćanje i poštivanje osobnih kultura i tradicija djece predškolske dobi. Djeci su bile ponuđene tradicijske igračke poput zibaljke koja im je uz istoimenu uspavanku bila jedna od omiljenih tradicijskih igara (slika 12.) na temelju koje su odgojiteljice u skupini započele s provođenjem projekta *Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine*.

Slika 12. Zibalka- tradicijska igračka (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine, DV Leptir)

Cilj toga projekta bio je oživotvorenjem popularnih tradicijskih igara i igračaka kod djece razviti pozitivne stavove prema tradiciji i kulturnoj baštini.

Zadaće koje su odgojiteljice planirale ostvariti kroz svakodnevni rad su:

- 1) upoznavanje običaja kraja u kojem žive putem starina, predmeta iz prošlosti i dječjih tradicijskih igračaka, razvijanje ljubavi i pozitivnih stavova prema njima i poticanje djece na aktivno sudjelovanje u življenju tih običaja
- 2) poticanje djece i roditelja na prikazivanje obiteljske tradicijske prošlosti, podržavanje i iskazivanje ljubavi prema obiteljskoj tradiciji
- 3) poticanje djece na aktivan odnos u očuvanju osobnog kulturnog identiteta i identiteta kraja u kojem živi putem tradicijskih predmeta i igračaka
- 4) istraživanje obilježja i posebnosti drugih kultura i izgrađivanje pozitivnih stavova prema drugim i drugačijim tradicijama

- 5) pružanje djeci mogućnost upoznavanja i prihvaćanja različitosti i sličnosti među djecom i ljudima
- 6) osvijestiti djetetovo pravo na različitost i zaštititi ga od mogućih izražavanja netrpeljivosti ili neprimjerenih reagiranja
- 7) uvažavati korištenje specifičnih riječi i izraza kod djece i roditelja radi uvažavanja njihove osobnosti te otkrivanje njihovog značenja i pružanje mogućnosti da čuju kako to zvuči u standardnom govoru
- 8) stvaranje ozračja tolerancije i međusobnog uvažavanja kod djece
- 9) razvijanje pozitivnog odnosa prema sebi kao sudioniku procesa i buđenje želje za sudjelovanjem u tradicijskim aktivnostima i igrama
- 10) korištenje plesa kroz tradicijske igre za usklađivanje i estetsko oblikovanje pokreta, koordinaciju ritmičkih i plesnih potencijala i poticanje kreativnog izražavanja

Međusobna suradnja odgojitelja i roditelja igra veliku ulogu u odgoju i razvoju djeteta što podrazumijeva upućenost roditelja u odgojno-obrazovni proces u kojem se odgojitelji s djecom trenutno nalaze. Bogaćenje materijalima jedan je od načina suradnje s roditeljima što je u odgojnoj skupini *Makovi* rezultiralo oformljivanjem *etno-otoka* u kojem se nalaze stari uporabni predmeti, tkanine, igračke. Raznolikost donešenih predmeta i materijala govori o bogatstvu raznolikosti krajeva iz kojih djeca i njihovi roditelji potječu. (slika 13.)

Slika 13. Etno-otok u sobi dnevnog boravka odgojne skupine Makovi (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine, DV Leptir)

Naglasak je stavljen na dječje likovno izražavanje raznim likovnim tehnikama: bojanje Licitarskog srca (slika 14.) i slikanje zibaljke temperom (slika 15.) , iscrtavanje motiva s dječjih tradicijskih igračkama tehnikom grebanja jajčane emulzije (slika 16. i 17.) , ukrašavanje ptičica od suhih tikvica tehnikom mokrog ljepljenja raznim tiskanim motivima (slika 18.), crtanje drvenom olovkom unutrašnje strukture zbijenih listova kupusa (tradicijski običaj fašnika pripreme kupusa ili zelja za ručak; slika 19. i 20.) itd .

Slika 14. Licitarsko srce; tehnika bojanja temperom (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine, DV Leptir)

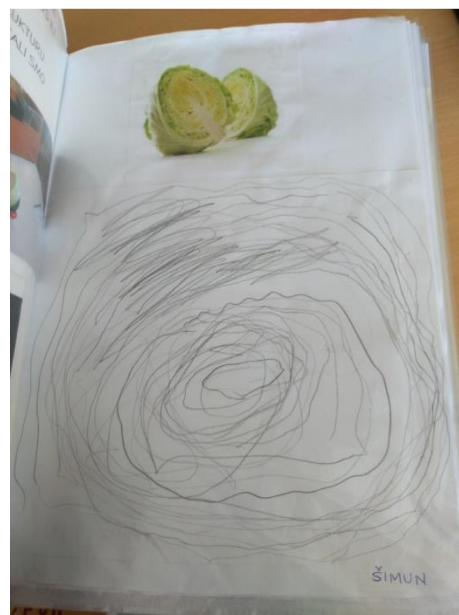
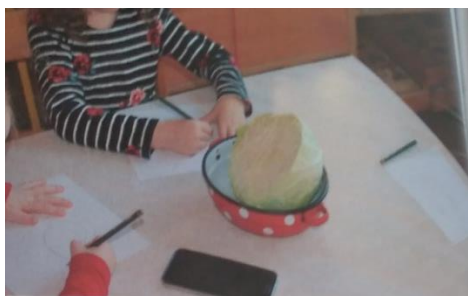
Slika 15. Zibaljka; tehnika bojanja temperom (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine, DV Leptir)

Slika 16. i Slika 17. Motivi sa dječjih tradicijskih igračaka; tehnika grebanja jajčane emulzije (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine, DV Leptir)

Slika 18. Ukrašene ptičice od suhих tikvica; tehnika mokrog ljepljenja raznim tiskanim motivima (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine, DV Leptir)

*Slika 19. i Slika 20. Unutrašnja struktura kupusa; tehnika crtanja drvenom olovkom (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta *Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine*, DV Leptir)*

Ono što osobito obilježi svako djetinjstvo su dječje igre, pjesme i plesovi. Kada govorimo o tradicijskim igrama, prisutne su one svakodnevne sa tradicijskim igračkama kao što su igre lutkicama u narodnim nošnjama (slika 21.), igra “ Zvrk, vrtuljak, čigra ili digl dajc. “ sa tradicijskom igračkom zvrkom (slika 22.), igre konjiima odnosno konjićem (slika 23.) kao dječjom tradicijskom igračkom čije je umijeće izrade s područja Hrvatskog zagorja uvršteno na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva 2009. godine te je na listi zaštićenih dobara nematerijalne baštine u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, u kombinaciji s drugim tradicijskim ili suvremenim igračkama, igre pikulama, igre klepetaljka tzv. *guralica ptica* (slika 24.) koje ujedno i potpomažu razvoju slušne percepcije i motoričkih vještina. Uz navedene tradicijske igračke, djeca su imala priliku upoznati se i sa tradicijskim instrumentom tzv. žlaburačom, glinenom ptičicom koja napunjena

vodom daje prekrasan zvuk. Kroz projekt „ Zibu-zibalka“ pokazalo se da su djeca odlično reagirala na tradicijske igre i igračke birajući ih češće nego suvremene.

Slika 21. Djeca u igri sa lutkom obučenom i Slika 22. Zvrk- tradicijska igračka u narodnu nošnju (fotografija iz pedagoške dokumentacije projekta Zibu zibalka- dječje igre i igračke hrvatske baštine, DV Leptir)

Slika 23. Konjić- tradicijska igračka (preuzeto s <http://www.emz.hr/Zbirke/Organizacija%20zbirki/Zbirka%20tradicijskih%20dje%204%8Djih%20igra%C4%8Daka>)

Slika 24. Klepetaljka- tradicijska igračka (preuzeto s <https://www.visitzagorje.hr/stranica/tradicionalne-drvene-igracke-i-licitari#>)

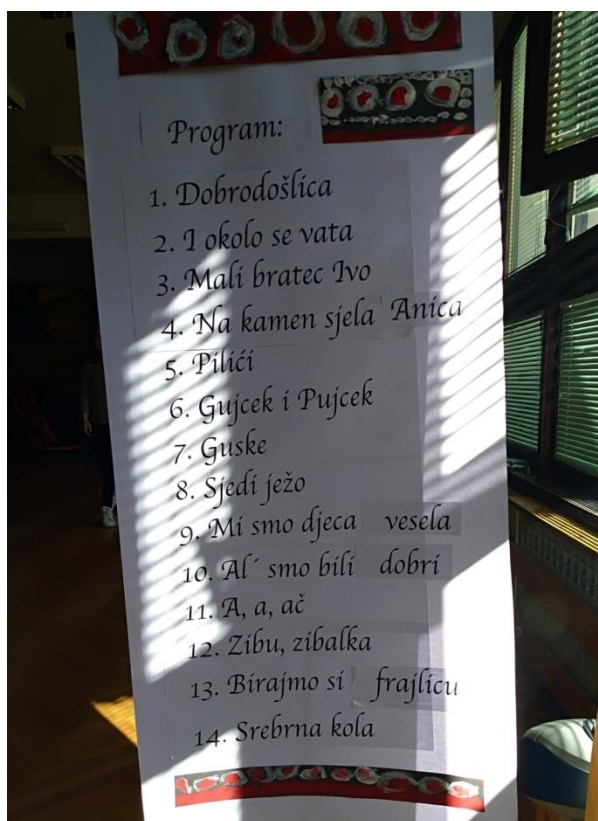
Posebno veselje i užitek kod djece su stvarale igre u kolu-igre s pjevanjem. Djeca su u kolu iskazivala i unaprijeđivala svoja glazbena i plesna umijeća, pa su tako pjevala i plesala uz *Igra kolo*, *Širi viri*, *Repa*, *Tu za repu, tu za len*, *Tko je moje guske krao*, *Al' smo bili dobri*, *Mi smo djeca vesela*, *Sjedi Ježo u oranju*, *Srebrna kola*, *Birajmo si frajlicu*, *7 godin u kolu*, *Pilići*, *Mali bratec Ivo*, uspavanke *A-a-ač* i *Zibu-zibalka*, igrala tradicijsku igru *Pošto kume lonac?*. Također, izgovarale su se i brojalice *An dan kapetan*, *Deda Mika*, *Enci benci*, *1,2 do neba*, *Aj baj*, kao i rugalice *Mali Ivek* i *Matek*, *Matek*. (Matovina i Moler-Korbar, 2019.)

4.1. Program završne priredbe odgojne skupine *Makovi*

Na kraju pedagoške godine, odgojitelji su sa djecom pripremili polusatni glazbeno-scenski program ispunjen pjesmama, igrom i recitacijama. Na dan priredbe osjećalo se uzbuđenje, ali i velika radost. Djeca su bila obučena u narodne nošnje, spremna pokazati ono što su naučila. Odgojiteljica Ksenija je sa djecom imala nekoliko proba prije same završne priredbe. Djeca su na probama bila dekoncentrirana, u početku im je bilo pomalo teško uskladiti pjevanje sa matricom na kazetofonu, kao i uskladiti plesne pokrete. Sve im je mnogo teže za razliku od pjevanja i plesanja istih pjesama u spontanim svakodnevnim situacijama koje za njih predstavljaju igru, a ne probu za nastup.

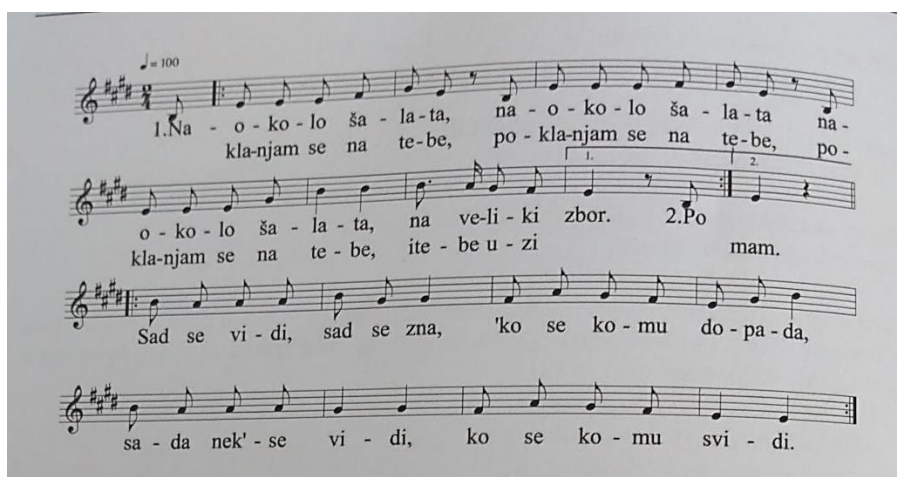
Nadalje, Šprajc (2006) govori kako je bitno u djeci razviti osjećaj zadovoljstva, veselja i samopouzdanja prilikom javnih folklornih nastupa, ne stavljajući veliki naglasak na preciznu i savršeno naučenu izvedbu. Ako se djeci folklorna izvedba predstavlja kao nizom kompliciranih koraka i oblika koje ono treba savladati, djeca gube svoju spontanost, a na koncu se gubi i istinski folklor. (Gospodnetić, 2015a)

„ Najprirodnije je djeci nuditi one sadržaje koji su se prirodno održali među njima i nisu izumrli. Te igre vesele djecu i trebala bi ih upoznati sva djeca, bez obzira pohađaju li posebne igraonice.“ (Gospodnetić, 2015a, str.310)

Slika 25. Program završne priredbe odgojne skupine Makovi (vlastita arhiva)

1. NA OKOLO ŠALATA/ I OKOLO SE VATA (Hvar, otok Hvar, Dalmacija)

♩ = 100

1. Na - o - ko - lo ša - la - ta, na - o - ko - lo ša - la - ta na -
kla-njam se na te-be, po - kla-njam se na te-be, po -
o - ko - lo ša - la - ta, na ve-li - ki zbor. 2. Po
kla-njam se na te - be, ite - be u - zi mam.
Sad se vi - di, sad se zna, 'ko se ko - mu do - pa - da,
sa - da nek' - se vi - di, ko se ko - mu svi - di.

Slika 26. Notni i tekstualni zapis *Na okolo šalata* ili *I okolo se vata* (Knežević, 2012, str. 64)

2. MALI BRATEC IVO (Donja Dubrava, Međimurje)

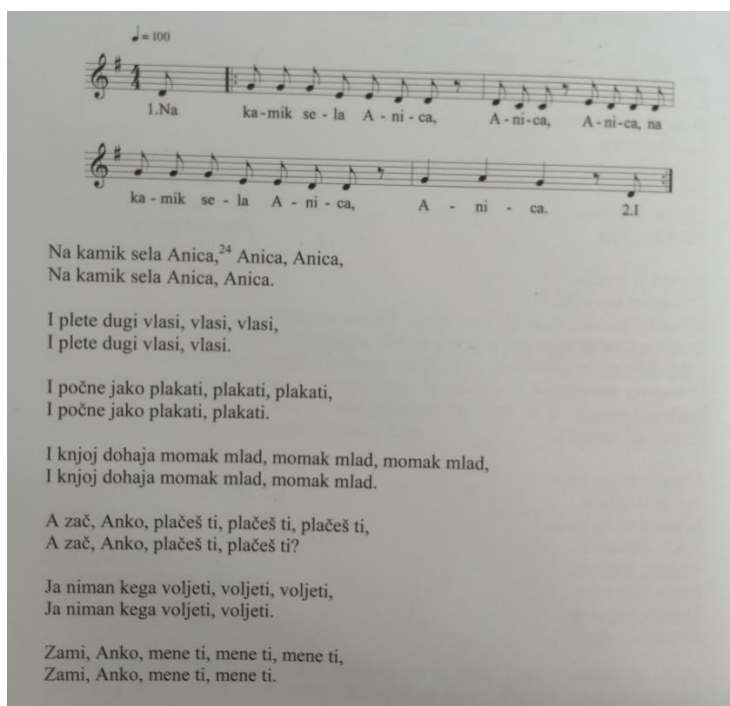

♩ = 100

Ma - li bra - tec I - vo i ma - la Ma - ri ca,
bi - li su u vr - tu i bra - li ja - bu ka.
Tre - sli su, tre - sli su pu - nu ko - ša ru.
Mali bratec Ivo i mala Marica,
bili su u vrtu i brali jabuka.
Tresli su, tresli su punu košaru
Tresli su, tresli su punu košaru.

Slika 27. Notni i tekstualni zapis *Mali bratec Ivo* (Knežević, 2002, str. 102)

3. NA KAMIK SELA ANICA/ NA KAMEN SJELA ANICA (Lukež, Grobinšćina, Hrvatsko primorje)

♩ = 100

1. Na ka - mik se - la A - ni - ca, A - ni - ca, A - ni - ca, na
 ka - mik se - la A - ni - ca, A - ni - ca. 2. I

Na kamik sela Anica,²⁴ Anica, Anica,
 Na kamik sela Anica, Anica.

I plete dugi vlasi, vlasi, vlasi,
 I plete dugi vlasi, vlasi.

I počne jako plakati, plakati, plakati,
 I počne jako plakati, plakati.

I knjoj dohaja momak mlad, momak mlad, momak mlad,
 I knjoj dohaja momak mlad, momak mlad.

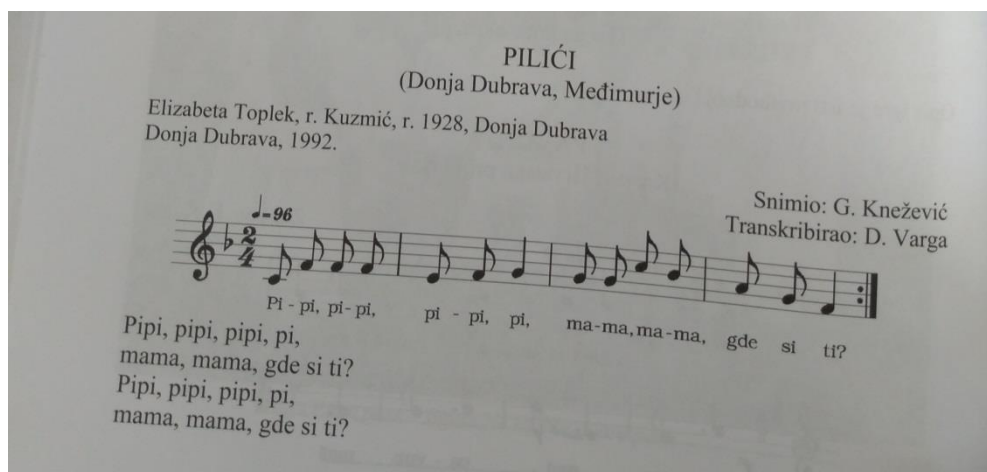
A zač, Anko, plačeš ti, plačeš ti, plačeš ti,
 A zač, Anko, plačeš ti, plačeš ti?

Ja niman kega voljeti, voljeti, voljeti,
 Ja niman kega voljeti, voljeti.

Zami, Anko, mene ti, mene ti, mene ti,
 Zami, Anko, mene ti, mene ti.

Slika 28. Notni i tekstualni zapis Na kamik sela Anica/ Na kamen sjela Anica (Knežević, 2012, str. 62)

4. PILIĆI (Donja Dubrava, Međimurje)

PILIĆI
 (Donja Dubrava, Međimurje)

Elizabeta Toplek, r. Kuzmić, r. 1928, Donja Dubrava
 Donja Dubrava, 1992.

♩ = 96

Pi - pi, pi - pi, pi - pi, pi, ma - ma, ma - ma, gde si ti?
 Pipi, pipi, pipi, pi,
 mama, mama, gde si ti?
 Pipi, pipi, pipi, pi,
 mama, mama, gde si ti?

Snimio: G. Knežević
 Transkribirao: D. Varga

Slika 29. Notni i tekstualni zapis *Pilići* (Knežević, 2002, str. 114)

5. GUJCEK I PUJCEK (iz igrokaza Jadranke Čunčić- Bandov „ Radoznali Gujcek“ i „ Lijeni Pujcek“)

Radoznali Gujcek

Gujcek: „ Pujcek, voliš li kad kiša pada? “

Pujcek: „ Volim kišu samo zato što je poslije kiše blato.“

Gujcek: „ Voliš li kad sunce sija? “

Pujcek: „ Volim kad sunce sija jer kukuruz tada klija.“

Gujcek: „ A voliš li kad vjetar puše? “

Pujcek: „ Volim kad vjetar puše, žirevi se tada ruše.“

Gujcek: „ Pujcek, zna se postao si pravo prase! “

Lijeni Pujcek

Gujcek: „ Pujcek, idemo malo do onoga plot! “

Pujcek: „ Kojeg plot! “

Gujcek: „ Do onoga preko.“

Pujcek: „ Ne idemo, Gujcek, to je daleko.“

Gujcek: „ Idemo onda do ovog plot! “

Pujcek: „ Do kojeg sad opet? “

Gujcek: „ Do ovog ovdje.“

Pujcek; „ Do ovog plot! do onog plot! od tih mi se plotova u glavi mota.“

Gujcek: „ Hajdemo onda u naše blato.“

Pujcek: „ Hajdemo, Gujcek, i ja sam za to!“

6. 'KO JE MOJE GUSKE KRAO/ GUSKE (Martinska Ves, Posavina)

♩ = 100

'Ko je mo - je gus - ke kra - o, taj je pra - vi tat.

a - ko mi ih na - trag vra - tiš, i - mat ću te rad.

♩ = 120

Ti si mo - je gu - ske kra - o, ti si mo - je gu - ske kra - o.

č - sti - tam ti na toj ča - sti, što ti zna - deš gu - ske kra - sti.

'Ko je moje guske krao,
Taj je pravi tat.
Ako mi ih natrag vratiš,
Imat ću te rad.
Ti si moje guske krao,
Ti si moje guske krao,
Čestitam ti na toj časti,
Što ti znadeš guske krasti,
Čestitam ti na toj časti,
Što ti znadeš guske krasti.

Slika 30. Notni i tekstualni zapis 'Ko je moje guske krao ili Guske (Knežević, 2012, str. 42)

7. SJEDI, JEŽO (Donja Lomnica, Turopolje)

♩ = 93

Sje - di je - žić u o - ra nju, je - žo - je,

dra - go - je, dra - gi bra - tec moj.

Sjedi, ježo, u oranju,
ježoje, dragoje, dragi bratec moj.

Sjedi, ježo, u oranju.
Digni, ježo, jednu ruku.
Digni, ježo, drugu ruku.
Digni, ježo, jednu nogu.
Digni, ježo, drugu nogu.
Migni, ježo, jednim okom.
Migni, ježo, drugim okom.
Ustaj, ježo, iz oranja.
Čipni, ježo, za nožicu!

Slika 31. Notni i tekstualni zapis *Sjedi, ježo* (Knežević, 2002, 121)

8. MI SMO DJECA VESELA (Klakar, Slavonija)

Mi smo dje-ca ve-se-la u ze-le-noj baš-ti,
mi se zna-mo i-gra-ti i u fru-lu svi-ra-ti.
Fru-la, fru-la, fru-la-la, zum-ba, zum-ba, zum-ba-la,
hop, znaj da ži-vi na-še se-lo ve-se-lo.

Brže

Mi smo djeca vesela u zelenoj bašti,
mi se znamo igrati i u frulu svirati.
Frula, frula, frula-la,
zumba, zumba, zumba-la,
hop, znaj da živi naše selo veselo.

Slika 32. Notni i tekstualni zapis *Mi smo djeca vesela* (Knežević, 2002, str. 104)

9. AL' SMO BILI DOBRI (Kalinovac, Podravina)

Al' smo bi-li do-bri i maj-ka to re-će.
Ra-di-li smo mar-no od jut-ra do ve-će.
Pa je sa-da vr-tić taj pra-vi ma-li raj,
pa je sa-da vr-tić taj pra-vi ma-li raj.

Al' smo bili dobri i majka to reče.
Radili smo marno od jutra do večere.
Pa je sada vrtić taj pravi mali raj,
pa je sada vrtić taj pravi mali raj,

Al' smo bili dobri i majka to reče.
radili smo marno od jutra do večere.

Slika 33. Notni i tekstualni zapis *Al' smo bili dobri* (Knežević, 2002, str. 35)

10. A-A-AČ (Hrvatsko zagorje)

„ A-a-ač, a-a-ačicu

malu deklicu.

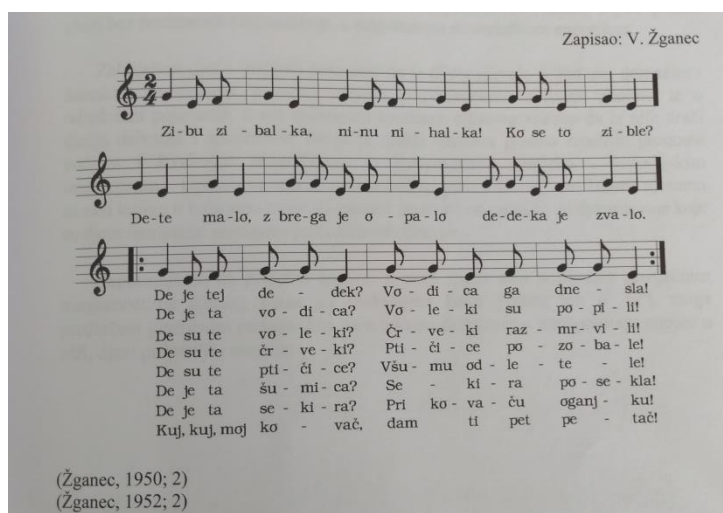
A-a-ač. Išla mama f drač.

Bu donesla sira i pogač.

A-a-ač...“

11. ZIBU, ZIBALKA (Kelemen, Varaždin)

Zapisaó: V. Źganec

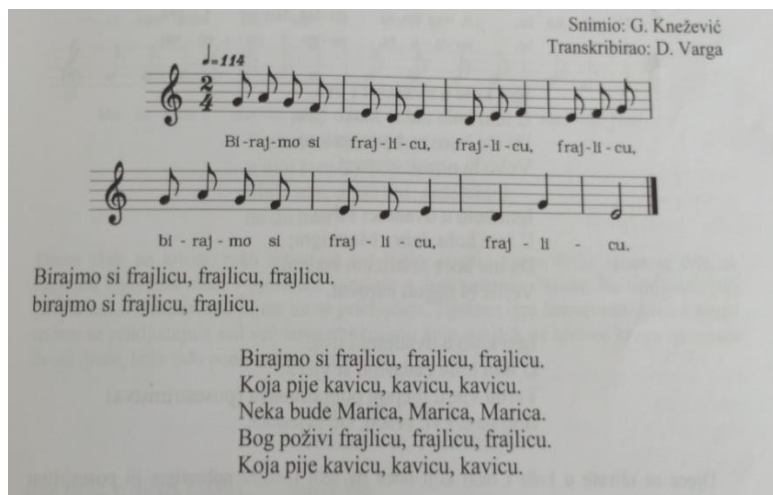
Zi-bu zi-bal-ka, ni-nu ni-hal-ka! Ko se to zi-ble?
De-te ma-lo, z bre-ga je o-pa-lo de-de-ka je zva-lo.
De je tej de-dek? Vo-di-ca ga dne-slat
De je ta vo-di-ca? Vo-le-ki su po-pi-lit
De su te vo-le-ki? Čr-ve-ki raz-mr-vi-lit
De su te čr-ve-ki? Pti-či-ce po-zo-ba-lel
De su te pti-či-ce? Všu-mu od-le-te-lel
De je ta šu-mi-ca? Se-ki-ra po-se-kla!
De je ta se-ki-ra? Pri-ko-va-ču oganj-ku!
Kuj, kuj, moj ko-vač, dam ti pet pe-tač!

(Źganec, 1950; 2)
(Źganec, 1952; 2)

Slika 34. Notni i tekstualni zapis *Zibu, zibalka* (Knežević, 2002, str. 31)

12. BIRAJMO SI FRAJLICU (Kalinovac, Podravina)

Snimio: G. Knežević
Transkribirao: D. Varga

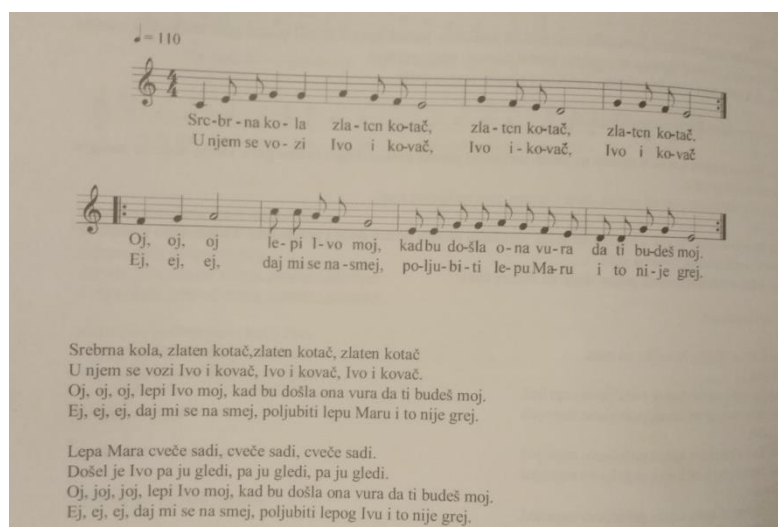
Bi-raj-mo si fraj-li-cu, fraj-li-cu, fraj-li-cu,
bi-raj-mo si fraj-li-cu, fraj-li-cu.

Birajmo si frajlicu, frajlicu, frajlicu.
birajmo si frajlicu, frajlicu.

Birajmo si frajlicu, frajlicu, frajlicu.
Koja pije kavicu, kavicu, kavicu.
Neka bude Marica, Marica, Marica.
Bog poživi frajlicu, frajlicu, frajlicu.
Koja pije kavicu, kavicu, kavicu.

Slika 35. Notni i tekstualni zapis *Birajmo si frajlicu* (Knežević, 2002, str. 75)

13. SREBRNA KOLA, ZLATEN KOTAČ (Grabrovnica, Podravina)

Src-br-na ko-la zla-ten ko-tač, zla-ten ko-tač, zla-ten ko-tač.
U njem se vo-zi Ivo i ko-vač, Ivo i ko-vač, Ivo i ko-vač.

Oj, oj, oj le-pi I-vo moj, kad bu doš-la o-na vu-ra da ti bu-deš moj.
Ej, ej, ej, daj mi se na-smej, po-lju-bi-ti le-pu Ma-ru i to ni-je grej.

Srebrna kola, zlaten kotač, zlaten kotač, zlaten kotač
U njem se vozi Ivo i kovač, Ivo i kovač, Ivo i kovač.
Oj, oj, oj, lepi Ivo moj, kad bu došla ona vura da ti budeš moj.
Ej, ej, ej, daj mi se na smej, poljubiti lepu Maru i to nije grej.

Lepa Mara cveče sadi, cveče sadi, cveče sadi.
Došel je Ivo pa ju gleda, pa ju gleda, pa ju gleda.
Oj, joj, joj, lepi Ivo moj, kad bu došla ona vura da ti budeš moj.
Ej, ej, ej, daj mi se na smej, poljubiti lepog Ivu i to nije grej.

Slika 36. Notni i tekstualni zapis *Srebrna kola, zlaten kotač* (Knežević, 2005, str.

5. ZAKLJUČAK

Dolaskom novih generacija djece, pred odgojitelje i učitelje, kao i pred ustanove i institucije, postavljaju se zahtjevni zadaci u svrhu što kvalitetnijeg i za budućnost plodonosnijeg odgoja i obrazovanja. Temelji za budućnost leže u otkrivanju i poznavanju vlastitog podrijetla, njegovanju vlastite kulture i ljubavi prema narodu kojemu pripada. Upravo spomenute vrijednosti trebaju biti što više prisutne u odgojno-obrazovnim ustanovama, a sadržaj dječjeg folklor implementiran u pedagoški rad zadovoljava tu potrebu. Dječji folklor kao jedan od mogućih sadržaja u ustanovama ranog i predškolskog odgoja od mnogostruke je koristi jer kao takav u pedagoškom radu zahvaća sva područja djetetovog razvoja, pritom odgajajući djecu koja će u budućnosti cijeniti, njegovati i prenositi tradicijske vrijednosti i kulturu vlastitog naroda.

Djeca postaju sve više zaokupirana mobitelima, televizijom, raznim medijima koji guše ono što pripada djetinjstvu, a to su igre na otvorenom, kretanje, spontanost i razigranost. Za razliku od prijašnjih vremena kada su se djeca svakodnevno igrala na otvorenom, danas je sjedilački način života postao sve ustaljeniji, nešto manje zastupljen slučaj kod predškolske djece, nego li kod školske. S obzirom na tu činjenicu, potrebno je djecu preusmjeriti na dobre i kvalitetne, njima zanimljive i bliske sadržaje. Takve sadržaje zasigurno pruža dječji folklor jer je sve do današnjih dana opstao dajući *djeci dječje*.

Glazbeni folklorni sadržaji, kao i govorni i plesni sadržaji, put su do dječjeg unutarnjeg svijeta. Oni pozitivno utječu na djetetovo psihofizičko zdravlje, stvaraju zadovoljstvo i veselje. Također, potiču ponajviše međusobnu komunikaciju, ono što je održalo narodne običaje i tradicijsku baštinu. U tome je svrha dječjeg folklor- dječjim jezikom komunicirati na način kako su to nekada činili. Time se stvara most koji spaja prošlost i budućnost. Možemo reći kako su zapravo djeca ti mostovi; spajaju davna vremena sa sadašnjim trenutkom, gradeći budućnost u očuvanju svog identiteta, kulture i naroda.

LITERATURA

1. Dječja narodna nošnja (Preuzeto s <http://www.slavonski-rucni-rad.com/slavonski-rucni-rad/narodne-nosnje-tradicionalna-slavonska-odjeca/djecja-narodna-nosnja-komplet/> 8.9.2019.)
2. Dobrota, S. (2012). *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
3. Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
4. Gospodnetić, H. (2015.). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1*. Zagreb: Mali profesor
5. Gospodnetić, H. (2015.). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 2*. Zagreb: Mali profesor
6. Hrvatski folklor (Preuzeto s <http://www.hrvatski-folklor.net/php/folklornezone.php> 28.8.2019.)
7. Hrvatski leksikon (Preuzeto s <https://www.hrleksikon.info/definicija/kolo.html> 28.8.2019.)
8. Hrvatska tradicijska glazbala (Preuzeto s <http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/> 8.9.2019.)
9. Ivančan, I. (1964). GEOGRAFSKA PODJELA NARODNIH PLESOVA U JUGOSLAVIJI. *Narodna umjetnost*, 3 (1), 17-36. (Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/35057> 28.8.2019.)
10. Jezikoslovac (Preuzeto s <https://jezikoslovac.com/word/sdtf> 28.8.2019.)
11. Jurišić, G., Sam Palmić, R. (2002). *Brojalica-snažni glazbeni poticaj*. Rijeka: Adamić
12. Knežević, G. (n.d.). *Hrvatska tradicijska kultura i njezina primjena u pedagoškom procesu*. (Preuzeto s http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/G_Knezevic_sazetak.doc 23.8.2019.)
13. Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno
14. Knežević, G. (2012). *Sad se vidi, sad se zna*. Zagreb: Ethno
15. Matovina, M., Moler-Korbar, K. (2019). *Zibu zibalka- igre i igračke hrvatske dječje baštine*. (pedagoška dokumentacija projekta u DV „Leptir“)

16. Marković, J. (2009). Dječja usmenost i usmenost o djetinjstvu u hrvatskoj etnologiji i folkloristici. Stud. ethno. Croat., vol. 21, str. 255-284, Zagreb, 2009. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/45122> (22.8.2019.)
17. Proleksis enciklopedija (Preuzeto s <http://proleksis.lzmk.hr/> 2.6.2019.)
18. Rajković, Z. (1978). Današnji dječji folklor - istraživanje u Zagrebu. Narodna umjetnost, 15 (1), 37-93. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/40893> (22.8.2019.)
19. Rihtman-Auguštin, D. (1978). Folklor, folklorizam i suvremena publika. Etnološka tribina, 7-8 (1), 21-28. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/80008>

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom “ Integrirani program folklora u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ” u potpunosti izradila samostalno. Pri izradi koristila sam literaturu koju sam navela u skladu s pravilima.

Iva Babić

Potpis: _____